

Svårigheter med tal- och språkutveckling hos barn vid 2,5 års ålder och kända riskfaktorer för hälsa och utveckling

Kjerstin Almqvist, adj. professor i medicinsk psykologi, Karlstads universitet. Specialist i klinisk psykologi, leg. psykolog, leg. psykoterapeut.

Karin Pernebo, Klinisk lektor, leg. psykolog, leg. psykoterapeut, Linnéuniversitetet och Region Kronoberg.

Fredrik Hjärthag, Fil. Dr. i psykologi, Karlstads Universitet.

Anna Lindgren Fändriks. Doktorand, leg. psykolog. Karlstads Universitet och Region Värmland.

Innehåll

- Språkutveckling och kända riskfaktorer för hälsa
- Övergripande syfte med forskningsprojektet: ”Svårigheter med tal- och språkutveckling hos barn vid 2,5 års ålder och kända riskfaktorer för hälsa och utveckling”
- **Delstudie 1: ”BHV-sjuksköterskors erfarenheter av att använda språkscreeningen vid 2,5 år”**
- Preliminära resultat
- Diskussion och frågor

Språkutveckling

- Språkutveckling
- Riskfaktorer i uppväxtmiljö
- Riskfaktorer i samspel med förälder
- Riskfaktorer hos barnet

Risikfaktorer i uppväxtnmiljö

- Utsatthet för höga nivåer av stress s k toxisk stress i tidig utveckling kan leda till avvikelser i hjärnans utveckling
- <https://developingchild.harvard.edu/resources/toxic-stress-derails-healthy-development/>
- Orsaker till så höga nivåer av stress: utsatthet för våld, att förälder har missbruksproblem, psykisk ohälsa i familjen, psykiska och kognitiva funktionshinder hos förälder
- Vilket också är faktorer som vi vet leder till en högre risk för att utveckla annan ohälsa såväl psykisk som fysisk

Riskfaktorer i samspel med förälder

- Samband mellan barnets språkutveckling och samspelet mellan barnet och dess primära anknytningspersoner
- Samband mellan trygg anknytning och god språkutveckling
- Samband mellan otrygg anknytning och försenad språkutveckling.
- Samband mellan nedstämdhet hos mödrar och försenad språkutveckling hos barn

Risikfaktorer hos barnet

Forskning visar också på samband mellan försenad språkutveckling och individuella svårigheter hos barnet så som neuropsykiatriska svårigheter

Övergripande syfte

Att fördjupa kunskapen om sambandet mellan svårigheter i små barns tal- och språkutveckling och deras uppväxtmiljö, samt om barnhälsovårdens språkscreening kan uppmärksamma barn i behov av en bredare kartläggning av det enskilda barnets omständigheter än vad som görs med dagens rutin

Bakgrund delstudie 1

- Internationell forskning ifrågasätter bred språkscreening till allmänheten
- I Sverige har vi haft språkscreening inom BHV i ca 20år
- Fler utvärderingar har gjorts med lovande resultat, där man titta på olika aspekter av språkscreeningen
- Ingen tidigare studie där BHV-sjuksköterskor tillfrågats om erfarenheter av att använda språkscreeningen i klinisk vardag

Frågeställningar delstudie 1

Hur beskriver barnhälsovårdssjuksköterskor sina erfarenheter av att genomföra och använda språkscreeningen vid 2,5 års ålder inom ramen för sitt arbete med barn och föräldrar?

Metod

- **Delstudie 1** är en kvalitativ intervjustudie.
- 16 BHV- sjuksköterskor i Värmland intervjuades under 2020-2021
- Öppna frågor om erfarenheter, första frågan: ”Hur upplever du det är att göra språkscreeningen vid 2,5 år?”
- Intervjuerna 40 – 70 min

Preliminära resultat

Tema	Subtema
1. Det svåra besöket	Variation av barn och modifierad screening
	Föräldrars motstånd
2. Orsaker till försenad språkutveckling	Bristande språklig stimulans
	Neuropsykiatriska diagnoser
3. Språkscreening med barn från andra kulturer	Att bedöma språkutveckling hos ett barn med ett annat modersmål
	Språklig stimulans i möte med andra kulturer
4. Barn med svåra erfarenheter	Försenad språkutveckling hos barn med svåra erfarenheter
	Att försöka bidra till förbättrad språkutveckling hos barn med svåra livserfarenheter

Tema 1: Det svåra besöket

- **Subtema 1: En variation av olika barn och anpassat tillvägagångssätt**
- Utmanande besök
- Utvecklingen skiljer sig mer åt mellan barn vid 2,5år – svårt att veta vad man ska förvänta sig
- Många barn uppfattades som blyga framförallt initialt

- Viktigt att vara flexibel, känna in, möta varje enskilt barn, vissa vill inte prata alls, då får man locka, flytta fokus, prata med föräldrarna, kanske ändra agendan, vissa pratar först när de ska gå. Ibland får man ändra tillvägagångssätt, svårt att vara fyrkantig. Tjuvlyssna i väntrummet.
- Använd manualen mer som en checklista
- Med mer erfarenhet hittar man sina egna sätt.
- Med erfarenhet blir man mindre manualstyrd

- Alla gör nog inte lika – beroende på erfarenhet, mottagning, rutiner, upplärning
 - Alla gör heller inte samma bedömning

Subtema 2: Föräldrars motstånd

- Vissa föräldrar beskrivs som engagerade och kunniga. Andra har inte reflekterat över sitt barn språkutveckling alls.
- Ibland kan man bli osäker på om föräldrarnas bedömningar av barnets förmåga stämmer

- Många föräldrar uppfattas vilja att BHV-ssk ska säga att barnet är normalt, att allt ser bra ut.
- De allra föräldrar uppfattas vilja det bästa för sitt barn.
- Vissa föräldrar tänker att den försenade utvecklingen går över.
- Ibland när BHV-ssk föreslår remiss så vill inte föräldrarna det. Då får de avvakta.

Tema 2: Orsaker till försenad språkutveckling

- BHV-ssk beskrev olika orsaker till vad de uppfattade kunde vara möjliga förklaringar till vad som kan ha orsakat den försenade språkutvecklingen
- Två primära förklaringar som beskrevs:
 1. Bristande språklig stimulans
 2. Neuropsykiatriska diagnoser

Subtema 1: Bristande språklig stimulans

- En del barns bristande språkutveckling uppfattas kunna bero på bristande språklig stimulans hemifrån.
- Vissa barn uppfattas ha förmågan och skulle kunna utvecklas med bättre stimulans.
- Många BHV- ssk betonade hur viktigt det är att berätta för föräldrar att de ska prata, sjunga med barnen, låta barnen delta i vardagen, benämna och läsa böcker

Subtema 2: Neuropsykiatriska diagnoser

- När ett barn har försenad språkutveckling menar BHV-ssk att neuropsykiatriska diagnoser kan vara en möjlig förklaring. Främst autism. Och framförallt om barnet inte följer uppmaningar, inte ger ögonkontakt eller far runt i rummet.
- Vissa menar att de inte bara bedömer språket vid 2,5 år utan också ofta tittar efter symtom på autism.
- En del menar att om de känner familjen och om det är en städad familj känns det än mer rimligt att en försenad språkutveckling kan bero på autism
- Och en del menar att de känns sig väl snabba med att misstänka autism

Tema 3: Språkscreening med barn från andra kulturer

Subtema: Att bedöma språkutveckling hos ett barn med ett annat modersmål

- Ofta kan det fungerar med telefontolk, men ibland är det svårt att veta hur mycket barnet kan, att värdera resultatet. Föräldrarna kanske intygar att barnet kan prata och det är svårt att veta.

- När det är svårt att göra en egen värdering av barnets förmåga kan man behöva gå på förälderns bedömningen, även om det är svårt att lita på den. Och ibland kan man va rädd att man missat barn.

Subtema: Språklig stimulans i möte med andra kulturer

- Råd om språkligstimulans kan ges i samband med språkscreening. Vissa beskrev att de kunde uppleva olika kulturella skillnader mellan hur råden följdes och i attityder om remittering. De uppfattade också att de finns kulturella skillnader i hur föräldrar pratar och stimulerar språk hemma med barnen.
- Vissa beskrev att de försöker berätta, visa och lära föräldrar hur de kan umgås och leka med barnen så att den språkliga stimulansen hemma ökar

Tema 4: Barn med svåra erfarenheter

- **Subtema: Försenad språkutveckling hos barn med svåra erfarenheter**
- Vissa BHV-ssk visste att några barn hade bevittnat våld, hade en förälder på behandlingshem, svår psykisk ohälsa eller misstänka kognitiva svårigheter hos föräldrarna. Vissa av barnen hade uppvisat utsatthet i form av försummelse. Några barn hade kontakt med BUP. Alla barnen hade kontakt med socialtjänst.
- Vissa av de barnen hade också försenad språkutveckling

Subtema: Att försöka bidra till förbättrad språkutveckling hos barn med svåra livserfarenheter

- Ibland kunde de vara svårt att se hur interventioner för språkstimulering skulle kunna fungera hos barn med svåra livserfarenheter. En del barn hade slitna föräldrar som inte hann eller orkade låna böcker och läsa för barnen. Andra hade många olika vårdkontakter.

- Ibland var det också svårt att få tag på vårdnadshavare för att få godkännande till remiss för logoped. Och vissa föräldrar var rädda för att kontakta den andre föräldern som varit våldsam och i samband med remiss skulle kunna hitta barnen.

Frågor vi funderar på:

- Vilka barn fångas av språkscreeningen vid 2,5år? Vilka skulle kunna barn missas?
- Förhandling med föräldrar – föräldrars varierande förmåga att bedöma sina barn? Föräldrars inflytande på BHV?
- Språkutveckling i kulturell kontext – vad vet vi? Vad behövs?
- Språkstimulans i olika kulturer – interventioner inom BHV?

Delstudie 2

Vill vi undersöka om barn som identifieras som språkförsenade vid barnhälsovårdens språkscreening vid 2,5 års ålder skiljer sig från andra barn i motsvarande ålder avseende kända riskfaktorer; egen hälsa och utveckling, mammans hälsa, mammans och barnets utsatthet för svåra livserfarenheter samt samspel mellan barn och förälder.

Delstudie 2 är en tvärsnittsstudie med en matchad kontrollgrupp, där barn som vid språkscreening vid 2,5 års ålder uppmärksammas som avvikande i sin språkutveckling, och deras mödrar, jämförs med en kontrollgrupp av barn som genomfört motsvarande språkscreening utan att de har bedömts såsom avvikande, och deras mödrar.

Datainsamling under 2022-2026

Frågor?

Tack för mig!

